

Naglasne osobitosti imena i prezimena

Andić, Nikolina

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:047199>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-16**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Preddiplomski studij hrvatskog jezika i književnosti i povijesti

Nikolina Anđić
Naglasne osobitosti imena i prezimena
Završni rad

Mentorica: doc. dr. sc. Maja Glušac

Osijek, 2021.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Odsjek za hrvatski jezik i književnost
Preddiplomski studij hrvatskog jezika i književnosti i povijesti

Nikolina Anđić

Naglasne osobitosti imena i prezimena

Završni rad

Područje humanističkih znanosti, polje filologija, grana kroatistika

Mentorica: doc. dr. sc. Maja Glušac

Osijek, 2021.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravila te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasna da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku 10. rujna 2021.

ime i prezime studenta, JMBAG

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. IME I PREZIME	3
2.1. Onomastika.....	3
2.2. Što je (osobno, vlastito) ime?.....	3
2.3. Što je prezime?	4
2.4. Ime i prezime i jezična norma.....	4
3. NAGLASAK.....	6
3.1. Prozodija.....	6
3.2. Naglasni sustav hrvatskoga jezika.....	6
3.3. Odmaci od norme.....	7
4. NAGLASNE OSOBITOSTI IMENA.....	9
5. NAGLASNE OSOBITOSTI PREZIMENA.....	12
6. NAGLASNE OSOBITOSTI STRANIH IMENA U HRVATSKOM JEZIKU	15
7. ISTRAŽIVANJE I REZULTATI.....	16
7.1. Istraživanje o naglasnim osobitostima imena.....	16
7.2. Istraživanje o naglasnim osobitostima prezimena	19
8. ZAKLJUČAK	22
9. LITERATURA.....	23

SAŽETAK

Rad donosi pregled pravila o naglašavanju imena i prezimena u hrvatskom jeziku koja se nalaze u hrvatskim gramatikama, znanstvenim radovima o prozodiji i onomastici te u jezičnim savjetnicima. Najprije se objašnjava onomastika i onomastički pojmovi *ime* i *prezime* te njihov odnos s jezičnom normom, a zatim se govori o prozodiji i naglasnom sustavu hrvatskoga jezika, kao i o odmacima od norme u naglašavanju. Središnji dio rada obuhvaća primjere naglašavanja stranih i domaćih imena i prezimena, opisuju se problemi koji u naglašavanju nastaju zbog izvanjezičnih razloga (osobnih, obiteljskih, povijesnih, dijalektoloških) te se govori o imenu i prezimenu kao simbolu identifikacije uz pitanje mogu li se uopće ti pojmovi naglasno normirati. Uz prikaze radova jezikoslovaca o naglasnim osobitostima imena i prezimena predstavljaju se i rezultati anketnog istraživanja o naglascima provedenog među studentima te se donosi zaključak. Cilj je rada prikazati osnovne značajke naglašavanja imena i prezimena te ih usporediti s jezičnom (naglasnom) normom.

Ključne riječi: onomastika, ime, prezime, prozodija, naglasak

1. UVOD

Poznato je da su imena i prezimena odraz identifikacije pojedinca, njegova mjesta stanovanja, odrastanja i predaka, stoga nije neuobičajeno da se u hrvatskim normativnim priručnicima rijetko spominju. Nisu brojni radovi koji se mogu naći o naglasnim obilježjima tih onomastičkih jedinica upravo zato što bismo trebali poštivati izgovor nositelja određenih imena i prezimena.

U ovome se radu pristup tome problemu temelji na radovima Anđele Frančić koja u svojim člancima *Što je osobno ime?* (2006) i *Imena i standardnojezična norma* (2015) definira onomastičke pojmove i povezuje ih sa standardnojezičnom normom, pa tako i s naglasnom. Osim nje, onomastičkim pojmovima bavi se i Siniša Vuković u svome članku *Onomastička terminologija* (2007), a među najpoznatijim je onomastičarima i Petar Šimunović koji u svojim knjigama *Hrvatska prezimena* (2006) i *Naša prezimena: porijeklo, značenje i rasprostranjenost* (1985) govori o povijesti hrvatskih prezimena, a dotiče se i naglasnih obilježja uporno spominjući poštivanje izgovora nositelja. Tom se problematikom bavi i Živko Bjelanović u svojim znanstvenim radovima *Posebnosti u normiranju prezimenskog leksika* (1998) i *Prozodemske varijante u antroponimiji* (2007), zatim Stipe Kekez u svom znanstvenom radu *Prezime na naglasnoj razini kao razlikovni, identifikacijski čimbenik. Kako ga očuvati?* (2011) te Tomislava Bošnjak Botica i Zrinka Jelaska u svome radu *Sklonidba muških dvosložnih imena i naglasna dvojnost* (2008).

U hrvatskim se gramatikama vrlo rijetko spominje naglasak u imenima i prezimenima. Stjepan Vukušić, Ivan Zoričić i Marija Grasselli-Vukušić u knjizi *Naglasak u hrvatskome književnom jeziku* (2007) ipak se nešto iscrpnije bave dvostrukostima naglašavanja pojedinih imena.

Da bi se opisala naglasna obilježja u imenima i prezimenima, potrebno je ponešto reći i o prozodiji općenito te o naglasnom sustavu hrvatskoga jezika pri čemu će pomoći gramatika Josipa Silića i Ive Pranjkovića *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta* (2007), *Hrvatska gramatika* Eugenije Barić i suradnika (1997), *Hrvatska školska gramatika* Milice Mihaljević i Lane Hudeček (<https://gramatika.hr/>) te *Hrvatski jezični savjetnik* Eugenije Barić i suradnika (1999).

Cilj je rada prikazati u kojoj mjeri autori hrvatskih normativnih priručnika i znanstvenih radova preporučuju poštivanje naglasne norme u imenima i prezimenima, a u kojoj mjeri dopuštaju odmake od norme, kao što su silazno naglašavanje na nepočetnim slogovima ili naglašavanje

posljednjeg sloga. Polazi se od pretpostavke da većina navedene literature dopušta odmake u naglašavanju imena i prezimena. Također, provedenim se istraživanjem želi ustanoviti koji je naglasni oblik pojedinog imena ili prezimena češće u upotrebi, a pretpostavlja se da će većina ispitanika odabrati onaj koji je u skladu s normom.

2. IME I PREZIME

2.1. Onomastika

Vuković u *Onomastičkoj terminologiji* (2007) definira onomastičke pojmove najprije govoreći o onomastici kao grani jezikoslovlja: „Disciplina unutar jezikoslovlja koja se bavi pitanjima propisivanja, tumačenja i istraživanja vlastitih imena.“ (Vuković, 2007: 140). Spominje i granjanje onomastike u dva smjera: antroponimija (bavi se imenima ljudi) te toponimija (bavi se imenima lokaliteta). (Vuković, 2007: 140). Antroponimija je ukupnost vlastitih imena ljudi, proučava ih antroponomastika, a jedinica u njezinoj nomenklaturi jest antroponim. Antroponimi se dijele u tri skupine: vlastito ime, prezime, nadimak. (Vuković, 2007: 148) Kao najvažnije hrvatske onomastičare Vuković (2007: 141) izdvaja Petra Skoka, Matu Hraste, Božidara Finku, Petra Šimunovića, Žarka Muljačića i Živka Bjelanovića.

U svom radu *Što je (u) ime(nu)? – onimizacija i eponimizacija u hrvatskom jeziku* (2019) Domorad i Mikić Čolić navode kako se onomastika kao jezikoslovna disciplina osamostalila tek u posljednjih pola stoljeća, što znači da je onomastika mlada disciplina. Vlastito je ime izazvalo zanimanje u lingvistici, ali ne u tolikoj mjeri da bi se specijalističko bavili njime. (Domorad, Mikić Čolić, 2019: 95). Čatić u radu *Onomastika u nastavi Hrvatskoga jezika* (2015) navodi: „...kod nas se onomastika obrađuje u sustavu dijalektologije (jer nosi dijalektna obilježja), povijesti jezika (jer imena često okamenjuju starija jezična stanja), etimologije (jer je važan leksički sadržaj sadržan u imenu), ali i u sustavu suvremenoga jezika (s obzirom na gramatičke, osobito tvorbene te ortografske i ortoepske osobitosti)“. (Čatić, 2015: 89) Ta će se činjenica potvrditi u nadolazećim zapažanjima koja govore o izgovoru prezimena s obzirom na mjesto gdje nositelji stanuju ili su rođeni te o njihovoj uskoj povezanosti s dijalektima i poviješću.

2.2. Što je (osobno, vlastito) ime?

U članku *Onomastička terminologija* Vuković (2007: 149) za ime navodi termin *vlastito ime*, koje definira kao osnovno ime čovjeka ili žene, koje služi u svakodnevnoj komunikaciji te je prvi dio punog imena koje čine vlastito ime i prezime. Frančić u članku *Što je osobno ime?* (2006) za isti pojam rabi termin *osobno ime* te ga definira na sljedeći način: „Osobno je ime zakonom propisan (za razliku od nadimka), uglavnom nenasljedan (za razliku od prezimena), individualan (za razliku od skupnih antroponima) antroponim.“ (Frančić, 2006: 77) Autorica također navodi kako je poželjno razlikovati nazive *ime – antroponim – osobno ime* jer je *ime* hiperonim u odnosu na sve ostale onomastičke nazive (i antroponim) dok je *antroponim* hiperonim u odnosu na *osobno ime*. (Frančić, 2006: 78)

2.3. Što je prezime?

Vuković u *Onomastičkoj terminologiji* (2007: 152) definira i prezime kao „drugo ime punog imena čovjeka. Pojavilo se nakon formiranja imena i nadimka.“ Vuković (2007) dalje objašnjava da se sva prezimena dijele u dvije osnovne skupine: patronime (prezimana nastala prema muškom osobnom imenu) i matronime (prezimana nastala prema ženskom osobnom imenu, najčešće majčinom). (Vuković, 2007: 152)

Prezimenima se različito pristupa. Primjerice, Babić u članku *Prezimana, toponimi, etnici i ktetici u književnom jeziku* (1975) navodi kako su prezimana vlastita imena u punom smislu te riječi te da ulaze u književni jezik kao leksičke jedinice. (Babić, 1975: 140) Tim se navodom pokušava strogo normirati prezime. S druge strane, Šimunović u knjizi *Naša prezimana* (1985) navodi se kako su prezimana „ukotvljena svojim nastankom u zbilji života, to su nepatvoreni spomenici društvenih prilika koje su ih uvjetovale i koliki se važni jezični i izvanjezični podaci očituju u njima, u njihovim oblicima i sadržajima na svim prostorima njihove nekadašnje i današnje uporabe.“ (Šimunović, 1985: 10) To znači da prezimana ne možemo promatrati isključivo iz jezične perspektive. Frančić u članku *Prezimana – vrela dijalektnih podataka* (2016) navodi da na izgovor prezimana uvelike utječe dijalektologija, ali i da „ulaskom u sustav standardnoga jezika, čijom sastavnicom postaju zahvaljujući zakonskoj odredbi o obvezatnosti imanja osobnoga imena i prezimana, prezimana se lišavaju samo onoga dijela zavičajne dijalektnosti koji im priječi bilježenje standardnojezičnom grafijom i izgovor standardnojezičnim četveroakcenatskim inventarom.“ (Frančić, 2016: 52)

2.4. Ime i prezime i jezična norma

Frančić u članku *Imena i standardnojezična norma* (2015) donosi definiciju normi, govori da je njima uređena svaka jezična razina: slovopisna, pravopisna, pravogovorna, fonološka, morfološka, tvorbena, sintaktička i leksičko-semantička te da je standardnojezična norma skup svih tih normi i dio normativnih priručnika. (Frančić, 2015: 54) Specifičan je odnos osobnih imena prema normi te se s imenima ne može postupati kao s općim imenicama (apelativima) jer „apelativom se imenovani objekt identificira na razini skupa, a imenom na razini jedinke u skupu.“ (Glušac, Sesar, 2019: 31) Frančić (2015) za slovopisnu normu navodi da su glasovne različitosti latinskoga i hrvatskoga jezika uvjetovale oblikovanje specifičnoga oblika latinice za hrvatski jezični (glasovni) sustav (npr. svetačka imena *Catharina* > *Katarina*) te navodi kako su se određena strana imena s grafemima koji nisu dio hrvatskog sustava prilagodila (npr. *Nancy*). (Frančić, 2015: 55) Što se tiče pravopisne norme, trebamo naučiti glasovni sustav osobnog imena svakog pojedinca – *Tonći* ne može nikako biti *Tonči* (Frančić,

2016: 56). Za fonološku normu bitne su glasovne promjene u imenima, a one se obvezatno provode, uopće ne provode ili se mogu i ne moraju provoditi. (Frančić, 2016: 57)

O jezičnom se statusu imena govori u *Hrvatskom jezičnom savjetniku* (Barić i dr., 1999): „Jezični je status vlastitih imena (idionima), posebice osobnih imena i prezimena sporan: ona istodobno i jesu i nisu jezične činjenice. Često se naime kaže da (osobna) imena ne pripadaju jeziku, da jezik s njima nema što raditi, da su imena pojedinačne izvanjezične činjenice. Te su tvrdnje samo djelomično točne: one vrijede samo za grafijski (i u određenoj mjeri prozodijski) lik osobnih (i nekih drugih vlastitih) imena u nominativu. Međutim, čim osobno ime uđe u sintagmatske odnose, ono postaje jezičnom činjenicom jednakom svim ostalim jezičnim činjenicama, te se tada podvrgava zakonitostima jezičnog sustava (u manjoj mjeri) i jezičnog standarda (u većoj mjeri).“ (Barić i dr., 1999: 112) Zbog toga bi imena trebala sačuvati svoj izvorni oblik po kojemu bi se norma prilagođavala.

Jedan od najistaknutijih onomastičara, Petar Šimunović, u svojoj knjizi *Naša prezimena* (1985) navodi da je ime teritorijalno, dijalekatski određeno i da se ne trebaju jezični čistunci bojati tog dijalekatskog obilježja, kao ni drugih arhaičnih biljega koji su sadržani u imenu. Šimunović nadalje smatra da su to su važne jezične i društvene poruke koje zrače iz naših imena i prezimena te navodi kako imena i prezimena ne mogu biti samo jezično određena jer su ona kulturno naslijeđe. (Šimunović, 1985: 266) Frančić (2016) smatra da je prezime „činjenicom zavičajnoga (organskoga) idioma u kojemu je nastalo (i kao takvo sadržava neke njegove značajke) i hrvatskoga (neorganskoga) standardnog jezika (čijemu se sustavu djelomično prilagođuje)“ (Frančić, 2016: 45), iz čega se zaključuje da se s prezimenima postupa vrlo slično kao s imenima kad je u pitanju standardnojezična norma. Živko Bjelanović u članku *Posebnosti u normiranju prezimenskog leksika* (1998) govori o razlici između apelativa i prezimena: „Ta je razlika u prirodi veze između označitelja i označenika – apelativi funkcioniraju kao znakovi bez obzira na to postoji li realnost koja je njima označena, a prezimena postoje samo onda kad postoji realnost na koju se odnose.“ (Bjelanović, 1998: 429) Dakle, prezimena se nikako ne bi trebala jezično promatrati kao apelativi. Bjelanović navodi da „normiranje prezimenskog leksika nije ništa drugo nego opis jezičnih osobina tog leksika s posebnog stajališta, i to onih osobina koje su ostale u sjenci dosadašnjih istraživanja odnosa između izraza prezimena i onoga što je njihovim izrazom označeno. Zato normiranje prezimena nema samo praktičnu vrijednost u oblikovanju tih znakova za jezično priopćavanje“. (Bjelanović, 1998: 437)

3. NAGLASAK

3.1. Prozodija

Barić i dr. (1997) u *Hrvatskoj gramatici* definiraju prozodiju kao dio znanosti o jeziku koja unutar fonologije istražuje prozodijske (naglasne) pojave u jednom jeziku. Riječi se u govoru ne nižu monotono jedna za drugom zato što se međusobno razlikuju naglasnim svojstvima, koja se temelje na zvukovnim (akustičkim) pojavama: silini izgovora, kretanju tona i trajanju sloga. Silina, ton i trajanje pojave su kojima se samoglasnik u naglašenom slogu razlikuje od nenaglašenih samoglasnika u drugim slogovima. Istodobni ostvaraj siline, tona i trajanja naziva se naglasak (akcent). Isticanje jednoga sloga u riječi nad drugima silinom, tonom i trajanjem zove se naglasak riječi. (Barić i dr., 1997: 66) U *Fonološkim opisima hrvatskog jezika* (2004) Jelaska definira naglasak kao isticanje slogova u riječi različitim sredstvima te navodi da su naglaskom istaknuti ili naglašeni slogovi u riječi suprotstavljeni neistaknutim ili nenaglašenim slogovima, a naglaske koji u jeziku imaju razlikovnu ulogu naziva prozodemom. (Jelaska, 2004: 193)

3.2. Naglasni sustav hrvatskoga jezika

U većini hrvatskih gramatika na sličan se način opisuje naglasni sustav hrvatskoga jezika, razlike se pojavljuju u opisivanju odmaka od norme: „Hrvatski (standardni) jezik ima četiri naglaske – dva kratka i dva druga, kratki su: kratkosilazni (u riječi *rìba*), kratkouzlazni (u riječi *nòga*), a dugi su dugosilazni (u riječi *súša*) i dugouzlazni (u riječi *rúka*). (Silić, Pranjković, 2007: 18-19). Naglasci se opisuju na sljedeći način: „Kratkouzlazni je naglasak kratak, malo usporen s uzlaznim tonom. Kratkosilazni je naglasak kratak, odsječen sa silaznim tonom. Dugouzlazni je naglasak dug s uzlaznim tonom. Dugosilazni je naglasak dug sa silaznim tonom.“ (<https://gramatika.hr/pravilo/naglasak-i-naglasne-cjeline/3/#pravilo>)

Hrvatski se naglasni sustav temelji na nekoliko pravila:

1. Jedna riječ ima jedan naglasak.
2. Jednosložne riječi imaju samo silazne naglaske.
3. Dvosložne riječi imaju sva četiri naglaske na prvome slogu.
4. Trosložne riječi imaju sva četiri naglaske na prvom slogu.
5. Četverosložne i višesložne riječi imaju na prvome slogu sva četiri naglaske, a na drugome, trećemu, četvrtome itd. samo uzlazne naglaske.

6. U klasičnome hrvatskome standardnom jeziku na zadnjem slogu nema naglasaka. (Silić, Pranjković, 2007: 20)

3.3. Odmaci od norme

Vrlo se često odstupa od navedenih pravila. Jelaska (2004) navodi da mnogi jezikoslovci počinju izbjegavati pojam norme zato što se često susreću s tezom da se naglašavanje ne može normirati zato što pripada govoru – individualnome i kolektivnome. (Jelaska, 2004: 25) Upravo zbog toga većina hrvatskih gramatika spominje odmake od norme u naglašavanju. *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta* (2005) navodi da se silazni naglasci pojavljuju na nepočetnim slogovima riječi u zapadnoštokavskih govora, koji su u osnovici hrvatskoga standardnog jezika, kao što je u riječi *organizâtor*. U riječima kao što su *subjèkt*, *asistènt*, *kontinènt* pojavljuju se i silazni naglasci na posljednjem slogu što je također jedan od odnaka od norme i „takve naglaske hrvatski standardni jezik, posebno njegov razgovorni stil, počinje primati kao pravilne.“ (Silić, Pranjković, 2007: 20)

Ham u *Školskoj gramatici hrvatskoga jezika* (2017) spominje odstupanja u kojima se silazni naglasci pojavljuju na nepočetnom slogu te da oni većinom pripadaju razgovornom jeziku. (Ham, 2017: 28) Ta se odstupanja javljaju u složenicama (*kojekùd*), u genitivu množine (*trenûtākā*), u superlativima pridjeva (*nâjbòlji*), u uzvicima (*ohô*), u neprilagođenim tuđicama (*asistènt*) i u tuđim vlastitim imenima (*Camus*, čita se: *Kami*) (Ham, 2017: 28).

Hrvatska gramatika (Barić i dr., 1997) navodi da se riječi s takvom raspodjelom silaznih naglasaka mogu prihvatiti kao naglasne dublete (i triplete) i često su i običnije nego riječi s naglasnim svojstvima koja su u skladu sa sustavnom naglasnom normom. (Barić i dr., 1997: 70) Ista gramatika navodi slučajeve u kojima se pojavljuju silazni naglasci na nepočetnim slogovima: u složenicama, npr. *poljòprivreda – poljoprìvreda*, u posuđenicama npr. *dirìgent – dirigènt*, u stranim vlastitim imenima, npr. *Montevideo – Montevideò*, u genitivu množine riječi s nepostojanim *a* i s uzlaznim naglascima u ostalim padežima, npr. *iskustava – iskustâva*, u kraticama koje se izgovaraju nazivima početnih slova, npr. *hadèze*, ali gotovo uvijek *hadezê* (HDZ – Hrvatski dijalektološki zbornik). (Barić i dr., 1997: 71)

Hrvatski jezični savjetnik (Barić i dr., 1999) navodi da je hrvatsko standardnojezično naglašavanje zapadnoštokavsko naglašavanje što znači da „standardna akcentuacija ne može biti istodobno i štokavska i kajkavska i čakavska, tj. štokavsko-kajkavsko-čakavska; tu ne vrijedi odnos uključivanja (za razliku od leksika, gdje se "praznine" u štokavskome narječju mogu popunjavati riječima iz kajkavskog ili čakavskog narječja).“ (Barić i dr., 1999: 71) Nije

isto ako u standardni jezik uđu pojedine riječi iz čakavskog ili štokavskog narječja i ako u standardni jezik „uđe silazni naglasak u nepočetne slogove koji potire sustavne odnose i zakonitosti i ugrožava naglasni sustav u cjelini“ te da silaznih naglasaka nema u standardnom jeziku. (Barić i dr., 1999: 71) Oni su obilježje razgovornog stila i treba utvrditi postoje li ti naglasci u „normalnom naglasnom sustavu“ ili su oni nenormalni i ne postoje. (Barić i dr., 1999: 72-73)

Dakle, proučavane gramatike i savjetnik donose pregled silaznih naglasaka na nepočetnim slogovima te se uglavnom slažu da je to obilježje razgovornog stila.

Škarić u radu *Silazni naglasci na nepočetnim slogovima riječi* (1987) navodi da su silazni naglasci u većim razmjerima nego što je opisano zato što se hrvatski standardni jezik razvija na podlogama neštokavskih govora, koji silazne naglaske ima u bilo kojem položaju. (Škarić i dr., 1987: 150)

Osim silaznih naglasaka na nepočetnim slogovima postoji još odmaka. Martinović (2014) navodi sljedeće: prenošenje je silaznih naglasaka na proklitiku sve rjeđe (*u grâd : ù grad*), čest je izostanak zanaglasnih dužina (*náčělnik : náčelnik*), kratki su slogovi bez tonske opreke u većim gradskim sredinama (primjerice na sjeverozapadu Hrvatske, u Istri i Rijeci: *ròkovi : ròkovi*), uzlazni se naglasak sve više pomiče ulijevo (*öporavak : opòravak*), određene su paradigmatičke naglasne preinake u uzmaku (N jd. *sèlo* – N mn. *sèla* > N jd. *sèlo* – N mn. *sèla*). (Martinović, 2014: 9)

4. NAGLASNE OSOBITOSTI IMENA

Osobna imena, dakle, nisu podložna normi, nego bi se norma trebala prilagođavati onome što zahtijeva nositelj pojedinog imena. U hrvatskim se gramatikama ne opisuju detaljno imena, a još manje naglasne osobitosti imena. Razlog je tomu što se dosad nitko nije sustavno bavio normiranjem imena i prezimena zato što bi se to smatralo „uvredljivim“ za pojedinca. *Gramatika hrvatskog jezika za gimnazije i visoka učilišta* Silića i Pranjkovića (2007), *Hrvatska gramatika* E. Barić i dr. (1997) i *Hrvatska školska gramatika* Hudeček i Mihaljević (<https://gramatika.hr/>) ne bave se onomastičkim temama.

Tek se u knjizi *Naglasak u hrvatskome književnom jeziku* (2007) govori o naglascima nekih osobnih muških imena, i to pod poglavljem o naglascima općih imenica muškog roda općenito, objašnjavajući sklonidbenu paradigmu. Također, *Hrvatski jezični savjetnik* (1999) ukratko donosi glavne značajke naglašavanja imena i prezimena. Uglavnom se naglasnim pitanjima bave pojedini jezikolovci, npr. Živko Bjelanović u svojim znanstvenim radovima, Anđela Frančić piše o normiranju imena, pa tako i o naglasnoj normi u imenima, dok Tomislava Bošnjak Botica i Zrinka Jelaska o naglascima imena pišu u radu *Skлонidba muških dvosložnih imena i naglasna dvojnost* (2008).

Barić (1999) navodi da „vlastita se imena u standardnome jeziku načelno naglasno prilagođuju prema pravilima naglasnog sustava.“ (Barić i dr., 1999: 115) S druge strane, Frančić (2015) navodi kako kod osobnih imena treba poštivati volju pojedinca – npr. netko može biti *Brúno* ili *Brûno*. (Frančić, 2015: 57) Ovaj je naglasni tip zanimljiv, ne samo za prozodiju, već i za morfologiju jer se to ime sklanja po dvjema paradigrama – ako je N *Brúno*, onda je G *Brúne*, odnosno sklanja se po *e*-sklonidbi. Ako je N *Brûno*, onda je G *Brûna*, to jest sklanja se po *a*-sklonidbi. Drugi je tip više zastupljen u južnoj Hrvatskoj, a prvi u sjevernoj (Frančić, 2015: 60). Takav tip imena spominju i Vukušić, Zoričić, Grasselli-Vukušić (2007): tip imena *Dârko*, *Slávko*, *Zdrâvko*, koji mogu glasiti i *Dârko*, *Slávko*, *Zdrâvko* te spominju dubrovačko područje kao područje gdje se ta imena ne sklanjaju po *e*-sklonidbi. (Vukušić, Zoričić, Grasselli-Vukušić, 2007: 57) Isti je princip i s imenom *Dino*, čiji oblik također može biti s dugouzlaznim i s dugosilaznim naglaskom. Što se tiče sklanjanja po sklonidbi *e*-vrste, Bošnjak Botica i Jelaska (2008) navode kako se neke gramatike kao što su Ham (2002) i Silić-Pranjković (2007) nisu složile s tom tvrdnjom, a spominju i Raguža koji u svojoj *Praktičnoj hrvatskoj gramatici* (1997) navodi da se po *e*-sklonidbi „sklanjaju imenice muškoga roda (hipokoristici) s dva sloga i s uzlaznim naglaskom“. (Bošnjak Botica, Jelaska, 2008: 171) Naime, većina imena sa zatvorničkom skupinom od kojih je drugi glas *k* (Kko) hipokoristične su skraćenice, a ipak se

mogu ostvariti s dugosilaznim naglaskom: *Mírko* i *Mírko*. Takvo je ime i *Jánko*, ali se ono gotovo uvijek ostvaruje s dugosilaznim naglaskom. (Bošnjak Botica, Jelaska, 2008: 172). Za hipokoristična imena karakterističan je dugouzlazni naglasak, a nehipokoristična, odnosno strana imena kao što su *Kârlo*, *Mârko*, *Pâvle*, *Dânte* i slično ne mogu se ostvariti s dugouzlaznim naglaskom. (Bošnjak Botica, Jelaska, 2008: 175)

Ako se vodimo time da nositelj sam odlučuje o naglasku svojega osobnog imena, upitna je pojavnost samo jedne inačice u rječnicima, stoga osobna imena mogu kršiti i obvezatno pravilo hrvatskog naglasnog sustava da naglasak ne može stajati na zadnjem slogu – *Renê*, *Nikôl*. (Frančić: 2015: 57) Pogrešan izgovor imena ili prezimena može povrijediti nositelja, stoga i postoje mnoge dvojbe oko njihova naglašavanja. Vukušić smatra da se i vlastita imena trebaju naglasno prilagođavati. Vukušić navodi da za naglasnu normu treba vrijedi isto što i za jezičnu normu uopće te tvrdi da bi se naglašavanje imena i prezimena trebalo strogo normirati. (Vukušić, 1994: 98)

Međutim, da je osobna imena teško strogo naglasno normirana te da su naglasci relativno slobodni, dokazuju Vukušić, Zoričić, Grasselli-Vukušić (2007) kada spominju silazne naglaske na nepočetnom slogu u imenu *Antonio* – *Antônio*. Navedeni autori spominju i primjere imena kao što su *Dârije*, *Đôrđe*, *Jûlije*, *Kârlo*, *Mârio*, *Mârko*. (Vukušić, Zoričić, Grasselli-Vukušić, 2007: 58)

Kekez (2011: 57) govori kako se imena ne ponašaju kao leksemi ostalih leksičkih razreda, ona su tradicionalno, tradicijski i dijalektno određena. Nije svejedno je li netko *Dobròslav* ili *Dòbroslav*. Autor uspoređuje dalmatinske i nedalmatinske varijante imena: dalmatinske su varijante *Mirela*, *Ânîta*, *Katârîna*, *Nikôlîna*, a nedalmatinske *Mirèla*, *Anîta*, *Katarîna*, *Nikolîna*. (Kekez, 2011: 58) Kekez tvrdi da naglasak u osobnim imenima može imati i nacionalnu obojenost: hipokoristična muška imena na *-a* s dugouzlaznim naglaskom svojstvena su istočnoštokavskome sustavu, npr. *Péra*, *Đúra*, a zapadnoštokavskome na *-o*, npr. *Péro*, *Đúro*, ali u hrvatskim štokavskim govorima tvore se muška hipokoristična imena i na *-a*, ali s kratkosilaznim naglaskom, npr. *Gřga*, *Pèra*, *Jöza*. Takva je tvorba u osnovi nekih zapadnoštokavskih prezimena te čuva stari naglasak (npr. *Gřgić*, *Pèrić*). (Kekez, 2011: 58)

Živko Bjelanović u znanstvenom članku *Prozodemske varijante u antroponimiji* (2007) govori o varijantama osobnih imena, o onim antroponimima koji imaju značenje drugačije od značenja nekih drugih antroponima antroponimskog grozda bilo po predznaku, bilo po intenzitetu pejorativnog ili meliorativnog sadržaja te govori o prozodemskim varijantama, onim osobnim

imenima kojima su značenjske vrijednosti rezultat ostvarenja ovog ili onog naglaska, to jest dužine ili kratkoće samoglasnika u sufiksalmom odsječku. (Bjelanović, 2007: 112) Prikazuje par varijanti čiju je građu skupio na novoštokavskim područjima sjeverne Dalmacije – *Jändrica* i *Jándrica*, *Däkica* i *Dákica*, *Dùjica* i *Dújica*, *Jèkica* i *Jékica*. Iako se toliko podudaraju u izrazu, po mnogo čemu su različiti, to nisu antroponimski znaci s naglasnim dubletom – npr. *Jändrica* ima meliorativno značenje pa se te osobe karakterizira kao male, drage, dobre, dok tip *Jándrica* ima pejorativno značenje i te su osobe niskog rasta, koje sredina izruguje. Za te parove postoje i muške varijante: *Āćica* i *Āćica*, *Īlica* i *Īlica*, *Nikica* i *Níkica*, *Vùjica* i *Vújica*, za žene *Mändica* i *Mándica*, *Märica* i *Márica*. (Bjelanović, 2007: 113, 114). Bjelanović je ovim člankom pokazao kako naglasak imena može utjecati na značenje – u ovom slučaju pejorativno i meliorativno.

5. NAGLASNE OSOBITOSTI PREZIMENA

Kao i osobna imena, ni prezimena nisu detaljno opisana u hrvatskim gramatikama. Više se njima bave pojedinačni onomastičari kao što su Petar Šimunović, Živko Bjelanović, Stipe Kekez. U njihovim znanstvenim radovima i knjigama opisana su prezimena pa i njihove naglasne osobitosti.

Šimunović (1985) navodi kako je još Vitezović u svom djelu *Lexion nominum proprium et festorum apud Illyricos celebrorum* naveo kako od društvenog kolektiva i njegova jezika na tom stupnju razvitka ovisi oblik imena, kako se dijalekatske (*Antun/Janton*), akcenatske (*Jâgić/Jăgić*), sociološke, dobne i druge razlike očituju u imenima kao njihovo bitno razlikovno obilježje u prijenosu onomastičke poruke. (Šimunović, 1985: 257)

Hrvatski jezični savjetnik (Barić i dr., 1999) navodi da i za naglasak prezimena vrijedi pravilo „da u standardni jezik može ući svaki naglasni lik koji ne krši naglasnu normu standardnog jezika, u njega ne mogu ući individualni naglasni likovi koji te norme krše. Standardni jezik takve pogrješne naglasne likove prilagođuje svojim ustaljenim uzorcima i svojoj naglasnoj tipologiji.“ (Barić i dr., 1999: 115) Navodi se naglasni tip *Vidulîn* koji krši osnovnu normu o naglašavanju riječi u hrvatskom jeziku, a to je naglasak na posljednjem slogu, stoga naglasni lik treba glasiti *Vidulin*.“ (Barić, 1999: 115) Nositelj prezimena ne može jezičnoj zajednici nametnuti naglasni lik svojega prezimena, npr. *Vûkojević*, jer jezična zajednica ima svoje ustaljene naglasne navike i svoju naglasnu tipologiju *Vukójević*. Pravilo je da većina prezimena na *-ić* ima dugouzlazni naglasak na trećemu slogu od kraja. (Barić i dr., 1999: 115)

Vukušić (1997: 100) navodi kako bi se imena i prezimena trebala naglasno normirati jer „za književni jezik kao cjelinu važno je samo to da je on nadregionalan, autonoman, da iz sebe sama određuje norme svih svojih razina“. Također tvrdi da ako bi se prihvatilo stajalište da ne treba mijenjati izvorni naglasni lik antroponima, da bi standardni jezik opet težio normiranju pa bi se tako osoba koja se preziva *Višković* ili *Milánović* trudila objašnjavati kako joj prezime nije *Višković* ili *Milánović*, ali bi trebala biti svjesna da u drugoj normi njezino prezime glasi *Višković* ili *Milánović*. (Vukušić, 1997: 100) U tim se prezimenima pojavljuju silazni naglasci na nepočetnom slogu. Isti je slučaj i s prezimenom *Šarinić* (*Šárinić* ili *Šarînić*). (Vukušić, 1997: 100). Prezime *Šarinić* spominje i Margeta (2018). Autorica tvrdi da prezimena označuju osobe, da nisu općejezični znakovi, ali da problem nastaje kada je u prezimenu naglasak koji nije u skladu s hrvatskim standardnim jezikom te spominje prezimena *Šarînić* i *Pokrivàč*. (Margeta,

2018: 19) U njima su silazno naglašeni nepočetni slogovi, odnosno posljednji slog, a rješenje se može pronaći u normiranju takvih oblika kao dubletnih ili tripletnih. (Margeta, 2018: 19)

Šimunović (2006) tvrdi da najveću skupinu dvojakog izgovora prezimena čini tip *Šimunović/Šimúnović*, u dijalektu čak i *Šimūnōvić*. Model za takav oblik preuzet je iz prezimenskog tipa *Kováčević* (prema: *kòvač* > *kováča* > *Kováčević*), a takvih je prezimena mnogo. Šimunović spominje prezimena *Todórović/Tòdorović*, *Prodánović/Pròdanović*, *Matásović/Mätasović*, *Filipović/Filípović*. Prezimena tipa *Šimunović* i *Filipović* nose naglasak osobnog imena *Šimun* i *Filip*. (Šimunović, 2006: 268) Stoga je pravilnije i učestalije koristiti taj zato što je etimološki nastao od imena koje na prvom slogu ima kratkosilazni naglasak. Kekez (2011) navodi da su oblici s dugouzlaznim naglaskom na trećemu slogu slijeva češći na čakavskim, kajkavskim, staroštokavskim područjima, odnosno u gradovima. (Kekez, 2011: 60) Šimunović navodi da je naglasni lik *Mätasović* prisutan u središnjim, gorskim, štokavskim krajevima. (Šimunović, 2006: 268)

Zanimljiv je i naglasni tip *Kozarac*. Šimunović (2006: 267) navodi da to prezime ima dvojak izgovor *Kòzarac* i *Kozárac*, a Kekez (2011: 66) objašnjava da etimološki nije pravilno *Kòzarac* nego *Kòzārac* (nastalo prema riječi *kòzār*), kao da taj oblik može promijeniti naglasak u *Kozárac* (nastalo prema riječi *kòza*), u kojima se čuva naglasak osnovne riječi.

Šimunović (2006: 269) navodi da se naglaskom ističu i distinktivna obilježja pa su tako u sjevernoj Dalmaciji *Zélići* Srbi, a *Zèlići* Hrvati. Da naglasak od izvorne riječi od koje je nastalo prezime ostaje i u prezimenu navodi Kekez (2011: 59) objašnjavajući da je naglasak u prezimenu često nacionalno ili vjersko obilježje pa su u zapadnoj Hercegovini *Bábići* (prema: *bábo* iz turskog, odnosno prezijskog jezika) muslimani Bošnjaci, a *Bàbići* (prema: *bàba*) Hrvati. Ta su prezimena nastala od tvorbeno različitih hipokoristika ili nadimaka. Kekez (2011: 59) navodi i različite varijante prezimena *Matić* i *Tadić* koje su nastale zbog različite etimologije, stoga se pojavljuju prezimena *Mátīć* i *Mátić*, *Tàdīć* i *Tádić*. *Tàdīć* i *Mátīć* nastali su od prezimena *Màtijić* i *Tàdijić* (što mogu biti i patronimi, nepravi, sa značenjem 'sin'; pa se razlika može sastojati i u tome, za razliku od deminutivnoga značenja 'mali', a dužina na *i* rezultat je kontrakcije dvaju istovrsnih vokala nakon redukcije sonanta), a prezimena s dugouzlaznim naglaskom *Mátić* i *Tádić* nastali su od hipokoristika *Máte/Máto*, odnosno *Tàde/Tádo*. Moguće su još dvije varijante prezimena: *Tàdić*, *Màtić* što bi moglo biti od *Tàda*, *Màta* hipokoristikâ od *Tàdija*, *Màtija*.

Šimunović (2006: 269) spominje i periferne naglasne tipove *Knezòvić*, *Žuljèvić*, *Jarèbić* koji se ne upotrebljavaju izvan Hercegovine i dijela južnog primorja, kao što se i prezimena tipa *Škàra*, *Ćipa*, *Tùta* pretežno se rasprostiru u govorima zapadno od rijeke Bosne i Neretve, po Lici, Dalmatinskoj zagori i Slavoniji.

6. NAGLASNE OSOBITOSTI STRANIH IMENA U HRVATSKOM JEZIKU

Šimunović je u svom djelu *Naša prezimena* (1985) spomenuo termin *strano ime*: „Razvitkom sredstava informacije osobna imena drugih jezika, ulazeći sve više u naš imenski fond, prestaju se osjećati stranim i postaju sastavni dio naših imena, jer za funkciju osobnog imena u jeziku nije toliko presudno njegovo porijeklo, koliko mogućnost da se ime prilagodi morfološkom i akcenatskim osobinama jezika u koji ulazi.“ (Šimunović, 1985: 273) Margeta je također u svom diplomskom radu (2018) govorila o različitim izgovorima stranih vlastitih imena u hrvatskome jeziku te navela nekoliko izgovornih situacija: „1. Izvorni izgovor kojim se oponašaju sve govorne osobine stranoga jezika, 2. Kompromisni izgovor, miješanje osobina stranoga i hrvatskoga standardnog jezika – ubacivanje ponekoga stranog fonema ili izgovaranje samo našim fonemima, ali s izvornim mjestom naglasaka, 3. Izgovor potpuno uklopljen u naš sustav – naglasak se novoštokavizira. Složit ćemo se da se u hrvatskome standardnom jeziku strana imena naglasno ponašaju kao strane riječi jer se potpunim prilagođavanjem standardnoj novoštokavštini gubi prirodnost stranoga imena.“ (Margeta, 2018: 18)

Ivan Ivas u članku *Strana imena u hrvatskome standardnom izgovoru* (2003) definirao je strano ime: „ime neke osobe, mjesta ili ustanove spomenuto u kontekstu drugoga jezika – identificira tu osobu (mjesto, ustanovu), ali i označuje pripadnost imenovanog drugoj društvenoj (etničkoj) skupini, upravo s obilježjima jezika kojim se ta skupina služi i označuje.“ (Ivas, 2003: 1) Što se tiče naglasnih osobitosti stranih imena, ona se ukalupljaju u prozodijske formule kojima se uvijek na isti način označava stranost/drugost imena, bez obzira na podrijetlo imena i na njegov izvorni (stvarni) prozodijski lik. (Ivas, 2003: 11) Takvi su prozodemi logatomi s tri ili više slogova s naglašenim posljednjim ili silazno (ne uzlazno) naglašenim preposljednjim slogom, a oba prozodema strana štokavskom sustavu. Tako se izgovoru stranih imena prozodijom dodaju vlastiti znakovi stranosti. Na primjer, finsko ime *Martti Ahtisaari* izgovara se kao [ahtisâri]. (Ivas, 2003: 11) Ivas navodi da je i mnogo stranih imena usvojeno s prozodijom koja nije ni štokavska ni izvorna. Taj prozodijski „oblik stranosti“ ne može se ničim opravdati, osim upravo potrebom da se stranost označi kad se ne zna njezin izvorni oblik. Možda se može opravdati promjena prozodijskog oblika u stranim imenima koja za domaćinski jezik imaju rijedak ili neprihvatljiv oblik. Takvim se u hrvatskom jeziku smatrao silazno naglašen srednji slog u riječi, ali je silazno naglašavanje nepočetnih slogova sve češće u hrvatskom jeziku, što Ivas (2003) oprīmjeruje prezimenom *Kopernik*, koje se češće pojavljuje u obliku *Kopèrnik*, nego *Kòpernik*. (Ivas, 2003: 12)

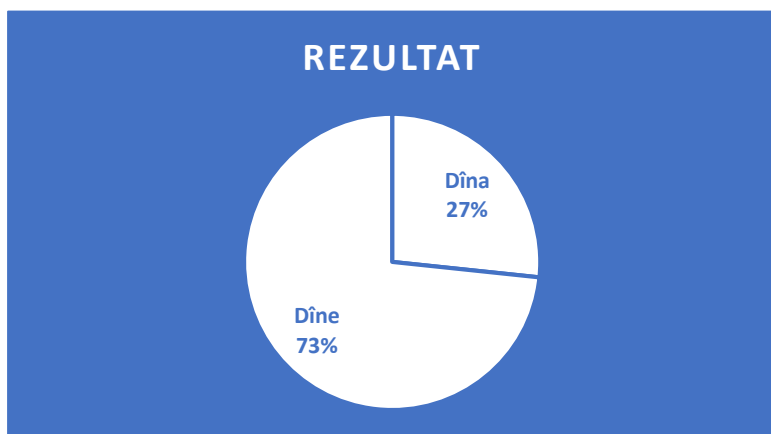
7. ISTRAŽIVANJE I REZULTATI

Za potrebe ovoga rada istraživanje se provelo kao Google anketa. Ispitanika ima 30, svi su studenti koji studiraju na Filozofskom fakultetu u Osijeku (10), na Akademiji za umjetnost i kulturu u Osijeku (10) te na Filozofskom fakultetu u Splitu (8). U Google anketi bilo je deset pitanja, od toga se pet odnosilo na imena i pet na prezimena. U svakom pitanju bila su ponuđena dva odgovora te su ispitanici trebali odabrati koji oblik imena i prezimena češće upotrebljavaju u govoru. Budući da su studenti iz dva grada, ne očekuje se da će većina odabrati jednak odgovor. Također, ne studiraju svi ispitanici kroatistiku, stoga ni ne poznaju naglasni sustav, a oni koji poznaju, vjerojatno nisu upoznati s naglašavanjem imena i prezimena upravo zato što nema većih istraživanja o tome u hrvatskoj jezikoslovnoj literaturi. U anketi su izabrana imena koja se većinom pojavljuju u dva oblika te se želi ustanoviti upotrebljava li se češće oblik koji je u skladu s normom ili onaj koji nije.

7.1. Istraživanje o naglasnim osobitostima imena

Prvo je pitanje glasilo *Kako biste naglasili G imena Dîno?*

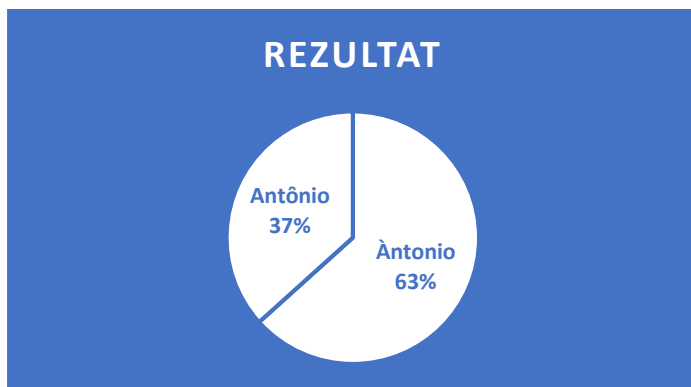
Graf 1. Rezultat pitanja vezanog za naglasak imena *Dîno*

Iz grafa se iščitava da se većina odlučila za oblik *Dîne* vjerojatno zato što ne znaju da postoje dva oblika tog imena u nominativu – *Dîno* i *Dîno*. Navedeno je u literaturi da se oblik *Dîna* većinom upotrebljava u južnom krajevima Hrvatske te da se imena takvog tipa sklanjaju po različitim sklonidbama (*a*-sklonidba ili *e*-sklonidba) ovisno o naglasku, dugosilaznom ili dugouzlaznom. Rezultat je očekivan jer se većina dvosložnih imena koja završavaju na *-o* sklanja po *e*-sklonidbi, što znači da većina ispitanika nije izabrala odgovor u skladu s normom.

Drugo je pitanje glasilo *Kako biste naglasili ime Antonio?*

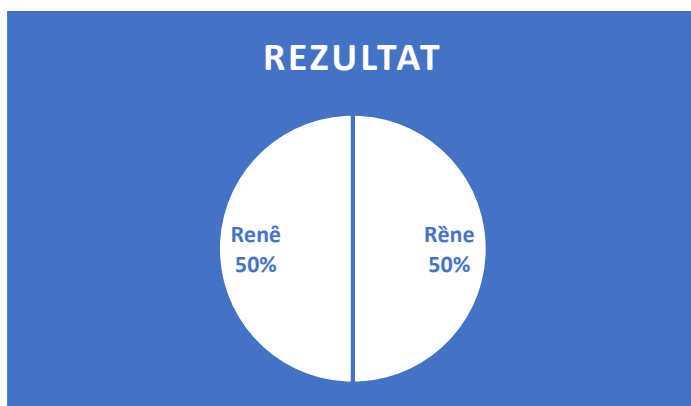
Graf 2. Rezultat pitanja vezanog za naglasak imena *Antonio*

Iz grafa se iščitava da bi većina ovo ime naglasila s kratkouzlaznim naglaskom na početnom slogu, *Antonio*. Ovaj je oblik zapravo u skladu s normom zato što je u drugom obliku silazni naglasak na nepočetnom slogu, a jedno je od pravila naglasnog sustava da silazni naglasci ne mogu stajati na nepočetnom slogu. Međutim, sve je češći taj odmak u hrvatskom jeziku. Ako ćemo slijediti *Hrvatski jezični savjetnik*, onda bi oblik s dugosilaznim naglaskom bio nepravilan jer autori savjetnika smatraju da silazni naglasak na nepočetnom slogu ne postoji u hrvatskom standardnom jeziku. To smatra i Vukušić je navodi da imena i prezimena također trebamo naglasno normirati. Rezultat istraživanja dokazuje kako većina ispitanika slijedi normu.

Treće je pitanje glasilo *Kako biste naglasili ime Rene?*

Graf 3. Rezultat pitanja vezanog za naglasak imena *Rene*

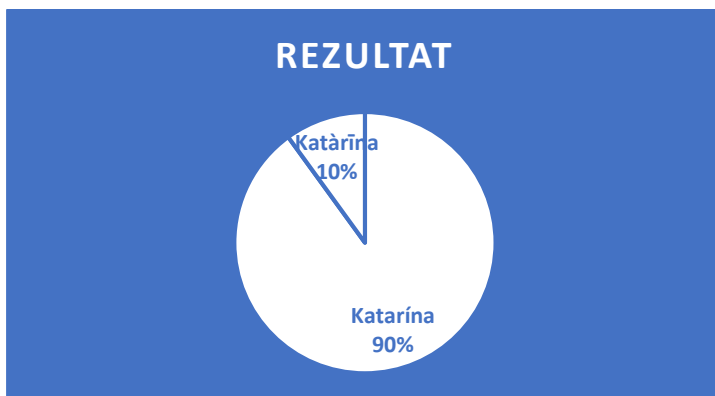

Iz grafa se iščitava da se 50 % ispitanika odlučilo na ispravan oblik (prema normi), a to je oblik s naglaskom na prvom slogu. Drugi oblik krši jedno od pravila naglašavanja u hrvatskom jeziku, a to je naglasak na posljednjem slogu. Međutim, u ovom je slučaju specifična situacija

jer je ovo ime strano i u hrvatskom se jeziku pojavljuju strane riječi s naglašenim posljednjim slogom. Oblik s naglaskom na prvom slogu prilagodio se hrvatskom naglasnom sustavu, dok drugi oblik dokazuje „stranost“. Potpunom prilagodbom strane riječi (imena) hrvatskom naglasnom sustavu izgubila bi se „stranost“ tog imena. Rezultat pokazuje podijeljenost u mišljenju trebaju li se strana imena potpuno prilagoditi hrvatskom jeziku ili bi trebala ostaviti i koje izvorno obilježje.

Četvrto je pitanje glasilo *Kako biste naglasili ime Katarina?*

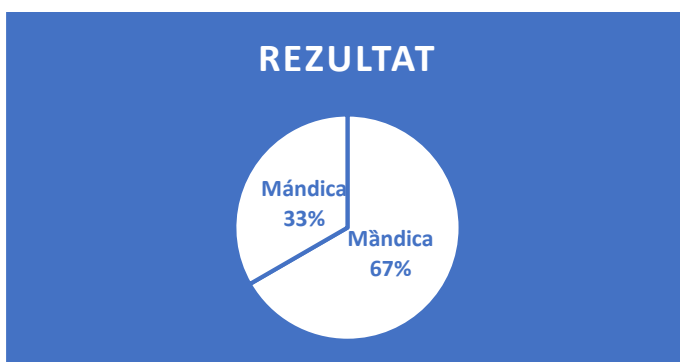
Graf 4. Rezultat pitanja vezanog za naglasak imena *Katarina*

Iz grafa se iščitava da bi ispitanici uglavnom upotrijebili oblik *Katarína*. Taj se oblik upotrebljava u Republici Hrvatskoj u svim nedalmatinskim prostorima, stoga je bilo očekivano da će biti ovakav izbor ispitanika. Kekez navodi takve dvostrukosti i za imena *Nikolina*, *Mirela*, *Anita*. Ovo nam ime pokazuje kako mjesto stanovanja može utjecati na izgovor imena te da bismo uvijek trebali pitati nositelja imena kako se izgovara njegovo ime.

Peto je pitanje glasilo *Kako biste naglasili ime Mandica?*

Graf 5. Rezultat pitanja vezanog uz naglasak imena *Mandica*

Iz grafa se iščitava da bi većina upotrijebila oblik s kratkosilaznim naglaskom na početnom slogu. Prema normi, dvosložne riječi na početnom slogu mogu imati sva četiri naglaska te se iz toga zaključuje da su oba oblika usklađena s normom. Bjelanović u svom članku navodi kako je oblik *Mándica* pejorativan, a oblik *Mändica* meliorativan, odnosno da je prvi oblik pogrdan, a drugi odmilica. Ovo ime dokazuje kako naglasak može itekako utjecati na značenje imena, ali i obratno. Kratkosilazni je češći, stoga su rezultati očekivani.

7.2. Istraživanje o naglasnim osobitostima prezimena

Prvo je pitanje glasilo *Kako biste naglasili prezime Šimunović?*

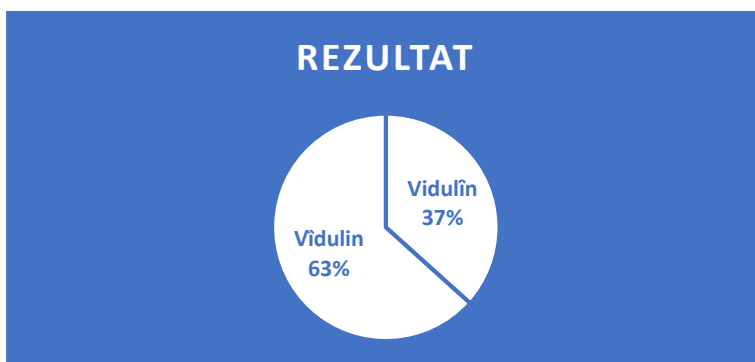
Graf 6. Rezultat pitanja vezanog uz prezime *Šimunović*

Iz grafa se iščitava kako bi većina upotrijebila oblik s dugouzlaznim naglaskom, što ni ne čudi jer je više u upotrebi – *Hrvatski jezični savjetnik* navodi kako većina prezimena na *-ić* ima dugouzlazni naglasak na trećem slogu slijeva. Osim toga, Šimunović spominje ispravnost oba oblika. Gledajući etimologiju, oblik *Šimunović* nastao je od imena *Šimun*.

Drugo je pitanje glasilo *Kako biste naglasili prezime Vidulin?*

Graf 7. Rezultat pitanja vezanog uz prezime *Vidulin*

Iz grafa se iščitava da je većina odabrala oblik s kratkosilaznim naglaskom na početnom slogu. Rezultat je očekivan, većina ispitanika zna da je naglasak na posljednjem slogu nedopustiv u hrvatskom jeziku. Ovo prezime spominje *Hrvatski jezični savjetnik* govoreći kako krši osnovna pravila te da standardni jezik mora uvesti naglasni lik s kratkosilaznim naglaskom, a lik s naglaskom na posljednjem slogu dokazuje samo koliko su imena, kao i prezimena, slabo naglasno normirana.

Treće je pitanje glasilo *Kako biste naglasili prezime Vitasović?*

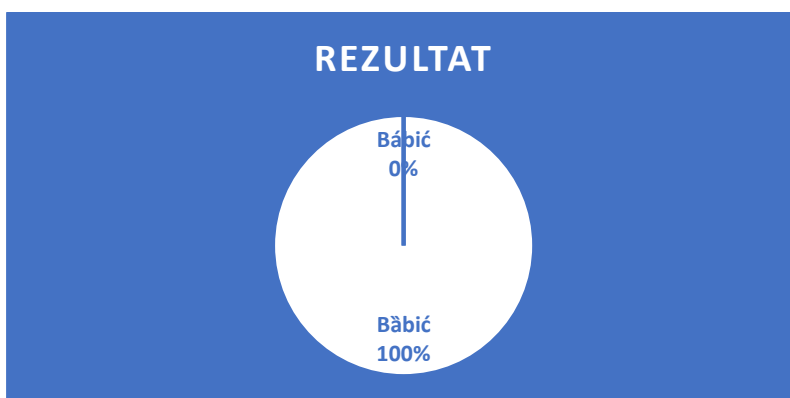
Graf 8. Rezultat pitanja vezanog uz prezime *Vitasović*

Iz grafa se iščitava da je većina odabrala naglasni oblik koji propisuje *Hrvatski jezični savjetnik*. Kao što je spomenuto, dugouzlazni naglasak većinom dolazi u prezimena na *-ić*. U drugom obliku ovog prezimena javlja se s dugosilaznim naglaskom na nepočetnom slogu. Iako je često taj odmak u upotrebi, ovo je prezime dokaz da ipak prevladavaju uzlazni naglasci, a takav je i rezultat, samo je jedna osoba odgovorila da bi upotrijebila oblik sa silaznim naglaskom.

Četvrto je pitanje glasilo *Kako biste naglasili prezime Babić?*

Graf 9. Rezultat pitanja vezanog uz prezime *Babić*

Iz grafa se iščitava da nitko ne bi upotrijebio oblik *Bábić* iako na dvosložnim riječima (pa i imenima i prezimenima) mogu stajati svi naglasci. Kekez spominje da isti oblik prezimena (s različitim naglaskom) može biti i nacionalno i vjersko obilježje pa navodi da su u zapadnoj Hercegovini *Bábići* muslimani Bošnjaci, a *Bàbići* Hrvati. Ovo je prezime etimološki nastalo od dviju riječi koje imaju različit naglasak i značenje. Pokazuje kako naglasak može biti pokazatelj različitih izvanjezičnih obilježja te da izgovor uvelike ovisi o dijalektnim, povijesnim, obiteljskim, vjerskim, nacionalnim i drugim obilježjima, ali i da ta obilježja određuju prezime.

Peto je pitanje glasilo *Kako biste naglasili prezime Kopernik?*

Graf 10. Rezultat pitanja vezanog uz prezime *Kopernik*

Iz grafa se iščitava da nitko od ispitanika ne bi upotrijebio oblik s kratkosilaznim naglaskom na nepočetnom slogu. Strana se prezimena prilagođavaju hrvatskom naglasnom sustavu, ali često ni štokavsko ni izvorno. Rezultat je bio očekivan, no u literaturi se spominje kako se sve češće upotrebljava ovaj oblik s kratkosilaznim naglaskom.

8. ZAKLJUČAK

Ovaj je rad pokazao kako imena i prezimena nikako ne bi trebala biti strogo naglasno normirana. Postoje pravila da se vlastita imena većinom prilagođavaju prema pravilima naglasnog sustava, ali prikazano je kako postoji jako puno iznimaka – od silaznih naglasaka na nepočetnim slogovima do naglašavanja posljednjeg sloga. Razlog tomu nije jezični, već izvanjezični – ovisi o podrijetlu, mjestu stanovanja, religiji, nacionalnosti, povijesti, samoodređenju, dijalektologiji.

Iako u normativnim priručnicima nema mnogo podataka o onomastici, pa tako ni o naglašavanju imena, o ovoj se temi može čitati u raznim člancima jezikoslovaca, u prvom redu onomastičara. Stavovi im se većinom podudaraju, a ističe se Vukušić sa svojim stavom da imena i prezimena treba strogo normirati, kao što i *Hrvatski jezični savjetnik* navodi pravila prema kojima nedopušteni naglasni likovi ne bi trebali ući u standardni jezik. Šimunović se pak uporno zalagao za stav da se uvijek treba pitati nositelja kako se zove i kako se preziva jer to smatra identifikacijskim čimbenikom pojedinca. Postoji jako puno dvostrukosti i u imenima i u prezimenima te to dokazuje različitosti u jeziku, a to najviše ovisi o području na kojem pojedinac živi.

Istraživanje koje se provelo u radu donijelo je očekivane rezultate jer pojedinci ni ne studiraju kroatistiku, a odgovorili su u skladu s normom. Što se tiče dvostrukosti naglasaka imena i prezimena, koja ovise o mjestu stanovanja, očekivalo se da će većina izabrati oblik koji se koristi u kontinentalnom dijelu Republike Hrvatske. Istraživanje je pokazalo i da su u upotrebi česti i oblici s odmakom od norme.

Iako bi trebalo poštivati pravila naglasnog sustava hrvatskoga jezika, to u principu ne možemo tvrditi za imena i prezimena. Ime i prezime dio su svakog pojedinca i njihov identifikacijski čimbenik. Trebala bi se uvesti osnovna pravila u normativne priručnike, ali isto tako naznačiti kako su dopuštene dvostrukosti i kako bi uvijek trebalo pitati pojedinca o izgovoru i naglasku. Također, trebalo bi se baviti posebno naglascima imena i prezimena, a nikako ih ne obrađivati kao apelative. S naglašavanjima imena i prezimena uvijek treba biti oprezan jer se pojedinci znaju uvrijediti ako, po njihovu mišljenju nepravilno, izgovorite ime i(li) prezime.

9. LITERATURA

1. Babić, Stjepan. 1975. *Prezimana, toponimi, etnici i ktetici u književnom jeziku*, Jezik, Vol 23, br.5, URL: <https://hrcak.srce.hr/163179>, kolovoz 2021.
2. Barić, Eugenija; Hudeček, Lana; Koharović, Nebojša; Lončarić, Mijo; Lukenda, Marko; Mamić, Mile; Mihaljević, Milica; Šarić, Ljiljana; Švačko, Vanja; Vukojević, Luka; Zečević, Vesna; Žagar, Mateo. 1999. *Hrvatski jezični savjetnik*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje : Pergamena : Školske novine, Zagreb
3. Barić, Eugenija; Lončarić, Mijo; Malić, Dragica; Pavešić, Slavko; Peti, Mirko; Zečević, Vesna; Znika, Marija. 1997. *Hrvatska gramatika*, Školska knjiga, Zagreb
4. Bjelanović, Živko. 1998. *Posebnosti u normiranju prezimenskog leksika*, Filologija 30-31 (9.3.1998.), URL: <https://hrcak.srce.hr/173520>, kolovoz 2021.
5. Bjelanović, Živko. 2007. *Prozodemske varijante u antroponimiji*. Onomastičke teme [ur. Živko Bjelanović]. Zagreb : Hrvatska sveučilišna naklada, str. 111-117
6. Bošnjak Botica, Tomislava; Jelaska, Zrinka. 2008. *Sklonidba muških dvosložnih imena i naglasna dvojnost*, Jezik 55. (7.11.2008.), URL: <https://hrcak.srce.hr/63116>, kolovoz 2021.
7. Čatić, Ivana. 2015. *Onomastika u nastavi Hrvatskoga jezika*. Nestandardni hrvatski jezik prema standardnom hrvatskom jeziku [ur. Anđa Suvala i Jasna Pandžić]. Zagreb : Agencija za odgoj i obrazovanje, str. 89.
8. Domorad, Bernardica; Mikić Čolić, Ana. 2019. *Što je (u) ime(nu)? – onimizacija i eponimizacija u hrvatskom jeziku*. Gramatikom kroz onomastiku [ur. Maja Glušac i Ana Mikić Čolić]. Osijek : Filozofski fakultet Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, str. 95-97.
9. Frančić, Anđela. 2015. *Imena i standardnojezična norma*. Nestandardni hrvatski jezik prema standardnom hrvatskom jeziku [ur. Anđa Suvala i Jasna Pandžić]. Zagreb : Agencija za odgoj i obrazovanje, str. 51-64.
10. Frančić, Anđela. 2016. *Prezimana – vrela dijalektnih podataka*, Hrvatski dijalektološki zbornik br.20, URL: <https://hrcak.srce.hr/161726>, kolovoz 2021.
11. Frančić, Anđela. 2006. *Što je osobno ime?*, FOLIA ONOMASTICA CROATICA 15 (26.6.2006.), URL: <https://hrcak.srce.hr/22296>, kolovoz 2021.
12. Glušac, Maja; Sesar, Matea. 2019. *Glasovne promjene u imenima*. Gramatikom kroz onomastiku [ur. Maja Glušac i Ana Mikić Čolić]. Osijek : Filozofski fakultet Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, str. 31-33.

13. Ham, Sanda. 2017. *Školska gramatika hrvatskoga jezika*, Školska knjiga, Zagreb
14. Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica. *Hrvatska školska gramatika* (15.3.2018.) URL: <https://gramatika.hr/>, kolovoz 2021.
15. Ivas, Ivan. 2003. *Strana imena u hrvatskome standardnom izgovoru*, Suvremena lingvistika, Vol 55-56 br.1 (2.9.2003.), URL: <https://hrcak.srce.hr/16221>, kolovoz 2021.
16. Jelaska, Zrinka, 2004. *Fonološki opisi hrvatskoga jezika : glasovi, slogovi, naglasci*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb
17. Kekez, Stipe. 2011. *Prezime na naglasnoj razini kao razlikovni, identifikacijski čimbenik. Kako ga očuvati?*, FLUMINENSIA 2., URL: <https://hrcak.srce.hr/82455>, kolovoz 2021.
18. Margeta, Vanja. 2018. *Odstupanja od naglasne norme u informativnim emisijama Hrvatske televizije*. Diplomski rad, Filozofski fakultet u Zagrebu, Odsjek za kroatistiku [mentor Delaš, Helena] (18.12.2018.), URL: <http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/10690/>, kolovoz 2021.
19. Martinović, Blaženka. 2014. *Na putu do náglasnē nôrmē – oprímjereno imenicama*, Hrvatska sveučilišna naklada i Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Zagreb
20. Silić, Josip; Pranjković, Ivo. 2007. *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*, Školska knjiga, Zagreb
21. Šimunović, Petar. 2006. *Hrvatska prezimena*, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb
22. Šimunović, Petar. 1985. *Naša prezimena : porijeklo, značenje, rasprostranjenost*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb
23. Škarić, Ivo; Babić, Zrinka; Škavić, Đurđa; Varošanec, Gordana. 1987. *Silazni naglasci na nepočetnim slogovima riječi*, GOVOR, IV, URL: <https://hrcak.srce.hr/176820>, kolovoz 2021.
24. Vuković, Siniša. 2007. *Onomastička terminologija*, Čakavska rič br.1 (20.5.2007.), URL: <https://hrcak.srce.hr/38336>, kolovoz 2021.
25. Vukušić, Stjepan. 1994. *Naglasne prilagodbe vlastitih imena*, Jezik Vol. 42, br. 4, URL: <https://hrcak.srce.hr/252554>, kolovoz 2021.
26. Vukušić, Stjepan; Zoričić, Ivan; Grasselli-Vukušić, Marija. 2007. *Naglasak u hrvatskome književnom jeziku*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti : Nakladni zavod Globus, Zagreb